

Engels op de basisschool: onbesuisde wet (II)

De Eerste Kamer buigt zich momenteel over het wetsontwerp 34031, dat basisscholen de ruimte geeft met ingang van 2015 in groep 1 t/m 8 gedurende 15% van de lestijd het Engels (of Duits of Frans) als voertaal te kiezen.¹ Tevens krijgt OCW een vrijbrief die ruimte met ingang van 2020 bij algemene maatregel van bestuur tot 30 à 50% uit te breiden. Op 26 maart is de Tweede Kamer in grote meerderheid akkoord gegaan met het wetsontwerp. Kennelijk heeft men zich laten overtuigen door de Voorstudie pilot Tweetalig primair onderwijs (2014), uitgevoerd door onderzoekers van de Universiteit Utrecht, waaruit volgens de staatssecretaris zonneklaar blijkt dat dergelijke onderdompeling van basisscholieren in een vreemde taal positief uitwerkt en dat tweetalig onderwijs geen nadelige invloed heeft op hun vorderingen in de Nederlandse taal of in de andere schoolvakken.² Toch houden de onderwijswoordvoerders in de Eerste Kamer nog twijfels. Met name de fracties van CDA en SP hebben zeer kritische vragen gesteld. Dat is niet zonder reden. De wetenschappelijke argumenten die OCW naar voren heeft gebracht, hebben het gehalte van een kommetje Haagse bluf.³

1. De Nederlandse 15%-pilots (2010-2012)

In de jaren 2010-2012 hebben dertien basisscholen bij wijze van experiment gedurende 5 à 15% van de lestijd het Engels als voertaal gekozen. Twee masterstudenten hebben de ervaringen van de deelnemende scholen gepeild. Blijkens hun Ervaringsrapport waren de ervaringen overwegend positief, maar van een systematische evaluatie is geen sprake geweest.⁴

Daarnaast is in dezelfde periode een gecontroleerd experiment uitgevoerd in de groepen 1 en 2 van het basisonderwijs, waarbij gedurende 5 à 10% van de lestijd het Engels als voertaal werd gekozen. Veertien vvto-scholen (168 kleuters) en twee controlescholen (26 kleuters) namen aan het experiment deel. Door tekortkomingen in de onderzoeksopzet kon niet met zekerheid worden vastgesteld of de onderdompeling in het Engels sommige kleuters belemmerd heeft om hun taalachterstand Nederlands in te lopen. Verder konden de onderzoekers uiteraard geen uitspraken doen over de effecten van Engelse onderdompeling in de groepen 3 t/m 8. Het project is afgesloten met een voorlopige rapportage (2012).⁵ Een gedegen, wetenschappelijke versie van het eindrapport zou in 2013 in de vorm van een Utrechtse dissertatie verschijnen, maar dat is er tot op heden niet van gekomen.

2. De literatuurstudie (2014) t.b.v. het pilotproject met 30 à 50% onderdompeling

Bij de verdediging van het wetsontwerp kan OCW zich dus niet beroepen op overtuigende uitkomsten van de 15%-pilots.⁶ Daarom valt de staatssecretaris nu terug op de uitkomsten van een internationale literatuurstudie die begin 2014 gepubliceerd is.² Dat was een voorstudie voor een nieuw pilotproject (2014-2019) naar de voor- en nadelen van 30 à 50% onderdompeling in het Engels, Duits of Frans. De Utrechtse onderzoekers hebben 29 wetenschappelijke onderzoeksverslagen geïnventariseerd waarin tweetalig onderwijs op basisscholen beproefd en geëvalueerd is. Zij concluderen daaruit dat tweetalig onderwijs (zoals Nederlands en Engels) positief uitwerkt en dat de betrokken leerlingen zich ook qua beheersing van de primaire schooltaal (zoals het Nederlands) prima ontwikkelen. Maar zoals in het onderstaande zal blijken, is die conclusie veel te kort door de bocht.

2.1 Een voorbeeld: het Skolverket-survey (2010). In Zweden zijn 42 basisscholen onderzocht die gedurende 50% van de lestijd het Engels als voertaal hanteren. Die 42 scholen haalden op alle fronten betere leerresultaten dan de normale basisscholen. Hierbij kan echter meespelen dat vooral de hogere-

¹ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/34031>

² http://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/307378/Onderzoek_voorstudie_pilot_tpo_januari_2014.pdf
<http://www.europeesplatform.nl/tpo/wp-content/uploads/sites/17/2014/06/Onderzoek-voorstudie-pilot-tpo-januari-2014.pdf>

³ Zie ook: <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/engels-op-de-basisschool-onbesuisde-wet> (23/3/2015) en <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/nederlands-en-engels-op-de-basisschool> (28/9/2014)

⁴ <http://www.europeesplatform.nl/vvto/wp-content/uploads/sites/7/2013/11/Ervaringsrapport-UU-proefproject-15-procent-vvto.pdf>; zie ook <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/engels-op-de-basisschool-vii-fact-free-politics> (14/7/2013)

⁵ http://europeesplatform.nl/vvto/wp-content/uploads/sites/7/2013/09/Eindverslag_FLiPP.pdf (november 2012); zie ook: <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/engels-op-de-basisschool-het-flipp-project> (10/3/2013)

⁶ Anders dan in de aanvankelijke Memorie van Toelichting, voert de staatssecretaris in de recente Memorie van Antwoord (24/4/2015) de uitkomsten van de 15%-pilots nog slechts zijdelings aan om de houdbaarheid van het wetsvoorstel te verdedigen.

opgeleide ouders voor tweetalig onderwijs kiezen, dat ze vaak een internationale achtergrond hebben, dat hun kinderen intelligenter zijn en dat velen al een Engelstalige achtergrond hebben voordat ze het Zweedse basisonderwijs instromen of dat ze zelfs het Engels als thuistaal hebben. Het is goed denkbaar dat de 42 basisscholen merendeels gekarakteriseerd moeten worden als internationale scholen voor een geselecteerde, zeer draagkrachtige doelgroep, met hooggekwalificeerde groeps- en vakleerkrachten en met uitstekende onderwijsvoorzieningen. Zelfs is het denkbaar dat er heel wat internaten tussen zitten, waar de internationale leerlingpopulatie 24 uur per dag aan de Engelse en Zweedse taal wordt blootgesteld. Gegeven deze optimale randvoorwaarden is het niet verwonderlijk dat deze tweetalige elitescholen beter presteren dan de normale Zweedse basisscholen.

Op basis van dit survey mag de staatssecretaris concluderen dat de wetgever meer ruimte moet scheppen voor de oprichting van internationale scholen (c.q. internationale afdelingen van reguliere scholen), maar hij mag op basis daarvan niet de suggestie wekken dat er geen enkel risico kleeft aan een wetsontwerp dat reguliere Nederlandse basisscholen de ruimte biedt om normale leerlingen 15, 30 of 50% van de lestijd in de Engelse taal onder te dompelen.

2.2 Onderwijs in minderheidstalen. In zestien van de 29 gerapporteerde projecten van tweetalig onderwijs is de ene taal de dominante landstaal en de andere een minderheidstaal binnen het desbetreffende land: Fries in Nederland, Baskisch in Spanje, Navaho in de USA, Duits in Frankrijk (Elzas), Zweeds in Finland, Russisch in Estland, Spaans in de USA, Frans in Canada, Italiaans en Reto-Romaans in Zwitserland. De literatuuronderzoekers vermelden niet, althans niet consequent, of die minderheidstaal tevens de moedertaal van de betrokken leerlingen is.⁷ Als dat zo is, zijn de uitkomsten namelijk niet interessant voor de beleidsvraag waarop het wetsontwerp betrekking heeft: moeten we Nederlandstalige basisscholieren in het Engels, Duits of Frans onderdompelen? Het wetsontwerp gaat immers niet over de beleidsvraag die in 2004 van tafel is geveegd: moeten we NL2-sprekers gedurende een substantieel deel van de lestijd op de basisschool in hun thuistaal (moedertaal) lesgeven, zodat ze niet alleen Nederlands-als-tweede-taal (NL2) maar ook hun moedertaal perfect onder de knie krijgen?

De staatssecretaris mag het succes van buitenlandse OALT-projecten (Onderwijs in Allochtone Levende Talen) niet als bewijs opvoeren dat normale Nederlandse basisscholen zonder bezwaar in een groter of kleiner deel van hun lestijd kunnen overstappen op Engels als voertaal, ten koste van de onderdompeling van hun leerlingen in de Nederlandse taal.

2.3 De succesmaat: gemiddelde scores. Bij de evaluatie van tweetalig onderwijs worden uiteraard de vorderingen in de beide talen centraal gesteld. Een ernstige tekortkoming van de literatuurstudie is echter dat meestal alleen de *gemiddelde eindscores* van de leerlingen in het tweetalige project (en van de eventuele controlegroep) gerapporteerd worden en dat gegevens over de spreiding achterwege blijven. We komen dus niet te weten welk percentage van de leerlingen er *niet* in slaagt de doelen van het tweetalige onderwijs te bereiken. Ook al realiseert de gemiddelde leerling in het tweetalige onderwijs hoge eindscores, dan nog kan niet worden uitgesloten dat deze tot stand zijn gekomen doordat de lage scores van een aanzienlijk aantal leerlingen gecompenseerd zijn door zeer hoge scores van de uitblinkers. Dat risico wordt versterkt door het feit dat geen gegevens worden verschaft over de *spreiding in de beginscores* van de leerlingen die het tweetalige onderwijs instromen: in hoeverre zijn de hoge gemiddelde eindscores van de onderzochte leerlingengroep te danken aan de hoge beginscores van vele uitblinkers?

Aangezien de Utrechtse literatuuronderzoekers geen duidelijkheid hebben verschaft over deze kwesties, mag de staatssecretaris geen conclusies verbinden aan de uitkomsten van hun literatuurinventarisatie.

2.4 Deficiënties in het bereikte eindniveau. Bij de evaluatie van tweetalig onderwijs moet niet alleen worden gekeken naar de vorderingen in de beide talen, maar ook naar de vorderingen in de andere schoolvakken, en met name in de vakken waar de tweede taal als voertaal is gehanteerd. Dat is niet zo urgent zolang het om de vorderingen op de kleuterschool gaat of zolang de training in de tweede taal vooral in vakken zoals Gymnastiek of Muziek geconcentreerd wordt. Maar zodra het Engels gedurende een aanzienlijk percentage van de lestijd van groep 3 t/m 8 als voertaal gehanteerd wordt, rijst de vraag of dat geen afbreuk doet aan de vorderingen in de zaakvakken, zeker als daarbij van Engelstalige lesmaterialen

⁷ De literatuuronderzoekers onderscheiden L1 (de primaire schooltaal) en L2 (de secundaire schooltaal waarin de leerling wordt ondergedompeld). Zij verzuimen daarnaast L0 (de thuis- of moedertaal van de leerling) te onderscheiden. Meestal komen we dus niet te weten bij hoeveel leerlingen L1=L0 of L2=L0. Maar bij sommige projecten raken de literatuuronderzoekers ontrouw aan hun eigen definities: indien bij alle leerlingen L2=L0 (een openbare basisschool voor Hispanics in de USA), dan besluiten zij L1 en L2 te verwisselen (L1=Spaans, L2=Engels).

gebruik wordt gemaakt. Daarbij moet men zich tevens afvragen of de vorderingen in de zaakvakken gedrukt worden doordat de leerkracht het Engels onvoldoende beheerst, of doordat hij/zij weliswaar vloeiend Engels spreekt maar niet voldoende thuis is in de leerstof. In de meeste projecten uit de inventarisatie worden die vragen niet beantwoord.

De staatssecretaris kan zich niet op de uitkomsten van de literatuurstudie beroepen als hem gevraagd wordt of tweetalig onderwijs negatieve invloed op het eindniveau in de zaakvakken heeft. Hij zou veeleer moeten verwijzen naar de Kamerbrief die hij november 2014 heeft uitgebracht, waarin hij memoreerde dat uit onderwijskundig onderzoek gebleken is dat de omvang van de woordenschat in de Nederlandse taal die leerlingen tot hun achtste levensjaar hebben vergaard, een cruciale factor is voor de gewenste groeisput van hun Nederlandstalige woordenschat in de daaropvolgende jaren.⁸ In het licht van dat onderzoek is het dus onverstandig leerlingen vóór hun achtste jaar met tweetalig onderwijs lastig te vallen en hen dusdoende te belemmeren in het opbouwen van hun Nederlandstalige woordenschat.

2.5 Risicoleerlingen. Een cruciale vraag bij de invoering van tweetalig onderwijs is of sommige categorieën leerlingen niet gedupeerd worden als ze aan tweetalig onderwijs worden blootgesteld. Bijvoorbeeld valt te denken aan leerlingen die aan dyslexie of een andere taalstoornis lijden en leerlingen die een ernstige achterstand hebben in de beheersing van de primaire schooltaal en die alles op alles moeten stellen om die achterstand in te lopen. In hoeverre moet hun worden afgeraden aan een tweetalig programma deel te nemen? In de meeste onderzochte projecten wordt deze vraag niet aan de orde gesteld. Vermoedelijk komt dat doordat de meeste risicoleerlingen stilzwijgend van deelname aan zo'n tweetalig programma werden uitgesloten. Ook kan meespelen dat men vooral geïnteresseerd was in de gemiddelde successcores (2.3) en niet in de mate waarin risicoleerlingen hun achterstand wisten in te lopen: was men al tevreden als hun achterstand niet vergroot werd door de deelname aan tweetalig onderwijs?

In het algemeen kan de staatssecretaris in de 29 projecten van de literatuurstudie onvoldoende steun vinden voor de stelling dat risicoleerlingen zonder bezwaar kunnen deelnemen aan tweetalige programma's.

3. Conclusie

De staatssecretaris verwijst zijn critici naar een overzicht van buitenlands onderzoek waarin overtuigend zou zijn aangetoond dat tweetalig onderwijs op de basisschool alleen maar voordelen heeft en dat basisscholen dus geen nadere voorwaarden hoeven te worden opgelegd als ze gedurende 15, 30 of 50% van de lestijd het Engels als voertaal willen hanteren. Maar wie de uitkomsten van de literatuurstudie op de keeper beschouwt, moet concluderen dat de staatssecretaris met die bewering geen been heeft om op te staan.

Wes Holleman
weblog onderwijs 26-4-2014
<http://www.onderwijsethiek.nl>

⁸ <http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ocw/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2014/11/24/kamerbrief-voortgang-bestuursafspraken-g37-en-afsluiten-convenant-vve.html>